

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
YEREVAN STATE UNIVERSITY

FOREIGN LANGUAGES FOR SPECIAL PURPOSES

№ 5 (14)

YEREVAN STATE UNIVERSITY PRESS
YEREVAN 2017

ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐԸ
ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

№ 5 (14)

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ 2017

**Recommended by the Scientific Council of the Department
of Romance and Germanic Philology, Yerevan State University,
Republic of Armenia**

- Editor-in-Chief:** **Margarita Apresyan**
Head of ESP Chair N 1, PhD in Linguistics, professor, YSU, RA
- Honourable members of the editorial board:** **Dora Sakayan**
Doctor of Philology, professor, McGill University, Canada
- Svetlana Ter-Minasova**
Doctor of Philology, professor of Moscow State University,
Dean of the Faculty of Foreign Languages,
- Hans Sauer**
Doctor of Philology, Institute of English Philology, Munich
University, Germany
- Charles Hall**
PhD, associate professor of Applied Linguistics, University of
Memphis, USA
- Editorial board:** **Samvel Abrahamyan**
Dean of the Department of Romance and Germanic Philology,
PhD in History, associate professor, YSU, RA
- Jura Gabrielyan**
Doctor of Philology, professor
Head of German Philology Chair, YSU, RA
- Karo Karapetyan**
PhD in Pedagogics, professor, YSU, RA
- Albert Makaryan**
Doctor of Philology, professor, YSU, RA
- Yelena Mkhitarian**
Head of German Languages Chair, PhD, professor, ASPU, RA,
- Hasmik Bagdasaryan**
Head of Romance Philology Chair, PhD, associate professor

Foreign Languages for Special Purposes, Yerevan, Yerevan State University Press, 2017, p. 134.

FLSP international journal, published once a year, is a collection of scientific articles presented by FLSP practitioners inside and out Armenia targeting at professional experience exchange and concurrent development of FLSP methodologies.

Letters and articles for publishing should be sent to the editor-in-chief

E-mail: english@ysu.am, margaret.apresyan@mail.ru

© Apresyan, M. and others, 2017

© YSU press, 2017

**Հրատարակության և երաշխավորել
ԵՊՀ ռոմանագերմանական բանասիրության ֆակուլտետի
գիտական խորհուրդը**

Գլխավոր խմբագիր՝

Մարգարիտա Ապրեսյան

ԵՊՀ անգլերեն լեզվի թիվ 1 ամբիոնի վարիչ, բան.
գիտ. թեկն., պրոֆեսոր

**Խմբագրական
խորհրդի**

Դորա Մաքսյան

բան. գիտ. դոկտ., պրոֆեսոր

պատվավոր անդամներ՝

Մթզիլ համալսարան, Մոնրեալ, Կանադա

Սվետլանա Տեր-Մինասովա

Բան. գիտ. դոկտ.,

Մոսկվայի պետական համալսարանի պրոֆեսոր,

Օտար լեզուների ֆակուլտետի դեկան,

Հանս Մաուեր

Բան. գիտ. դոկտ., պրոֆեսոր

Անգլիական բանասիրության ինստիտուտ, Մյունխենի
համալսարան

Չարլզ Հոուլ

բ.գ.թ., կրտսեր պրոֆեսոր, Մեմֆիսի համալսարան, ԱՄՆ

Խմբագրակազմ՝

Մամվել Աբրահամյան

ԵՊՀ ռոմանագերմանական բանասիրության ֆակուլտետի
դեկան, պատմ. գիտ. թեկն., դոցենտ

Յուրա Գաբրիելյան

ԵՊՀ գերմանական բանասիրության ամբիոնի վարիչ,

բ.գ.դ., պրոֆեսոր

Կարո Կարապետյան

մանկ. գիտ. թեկն., պրոֆեսոր

Ալբերտ Սակարյան

բ.գ.դ., պրոֆեսոր, ԵՊՀ

Ելենա Մխիթարյան

ՀՊՄՀ գերմանական լեզուների ամբիոնի վարիչ,

բան. գիտ. թեկն., պրոֆեսոր

Հասմիկ Բաղդասարյան

Ռոմանական բանասիրության ամբիոնի վարիչ, բ.գ.թ., դոցենտ

Օտար լեզուները մասնագիտական նպատակների համար, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2017, 134 էջ:

Գիտական հոդվածների միջազգային ամսագիրը նպատակ ունի հավաքելու և ներկայաց-
նելու Հայաստանի և Հայաստանից դուրս «Օտար լեզուները մասնագիտական նպատակ-
ների համար» (FLSP) ոլորտի մասնագետների կողմից մշակած ժամանակակից մեթոդ-
ները փորձի փոխանակման և դրանց հետագա զարգացման նպատակով:

© Ապրեսյան Մ. և ուրիշ., 2017

© ԵՊՀ հրատ., 2017

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ CONTENTS

Այվազյան Ա.

ԼԵԶՎԱՈՃԱԿԱՆ ՀՆԱՐՔՆԵՐԻ ԴԵՐԸ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ
ԼԵԶՎՈՒՄ 8

Ապրեսյան Մ., Վանոյան Լ.

ԳԻՏԱԿԱՆ ՏԵՔՍՏԻ ԺԱՆՐԱՅԻՆ ՏԱՐԲԵՐԱԿՄԱՆ
ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ..... 21

Բաղդասարյան Հ.

ԼԵԶՎԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՐՈՒՅԹՆԵՐԻ ԵՎ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՓՈԽԱՌՆՉՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ 35

Բեքարյան Ն.

ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ՏԵՔՍՏԻ ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ
ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ
ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՅՈՒՄ 44

Aghajanyan N.

CONCEPTUAL METAPHORS IN THEORY AND PRACTICE IN
TEACHING ESP TO FUTURE PSYCHOLOGISTS 56

Beschikjan T.

GRAMMATIK IM FREMDSPRACHENUNTERRICHT 63

Karapetyan R.

THE DYNAMIC (FUNCTIONAL)-EQUIVALENCE THEORY OF
TRANSLATION AND CHOMSKY'S GENERATIVE GRAMMAR..... 72

Ter-Sargsyan L. PRINCIPLES OF LANGUAGE ECONOMY IN E-DISOURSE.....	78
Ter-Sargsyan L., Grigoryan H. CASE STUDY AS AN EFFECTIVE METHOD IN TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE FOR STUDENTS OF ECONOMICS AND BUSINESS	86
BOŽENA DŽUGANOVÁ SOME ASPECTS OF MEDICAL ENGLISH TERMINOLOGY	93
Zhang Luping and Liu Lu A STUDY ON THE ENGLISH TRANSLATION OF MARRIAGE LAW FROM THE PERSPECTIVE COMPARATIVE LAW	111

ԳԻՏԱԿԱՆ ՏԵՔՍՏԻ ԺԱՆՐԱՅԻՆ ՏԱՐԲԵՐԱԿՄԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ

ABSTRACT PRINCIPLES OF THE GENRE DIFFERENTIATION OF SCIENTIFIC TEXTS

Textology in recent decades has become one of the main areas attracting attention of linguistics. Among others, we have to assume that the main achievements of modern textology should be considered the accentuation and classification of text types, as well as their correlation with styles.

As is known, one of the most important types of functional styles is the scientific style, which, in its turn, has undergone significant genre segregation.

In the present paper the scientific style is presented in three genres: proper scientific, genre of textbooks and popular scientific. Based on this classification we suggest a slightly different classification, presenting the scientific style with proper scientific and pseudo-scientific genres, the latter dividing into popular scientific and textbook genres.

Key words: *functional style, scientific style, strictly scientific genre, near-scientific genre, genre of textbooks, popular science genre*

РЕЗЮМЕ ПРИНЦИПЫ ЖАНРОВОЙ ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ НАУЧНЫХ ТЕКСТОВ

Текстология в последние десятилетия стала одной из основных сфер, привлекающих пристальное внимание лингвистов. Наряду с другими достижениями современной текстологии необходимо, на наш взгляд, считать наиболее важными акцентуализацию и классификацию видов текста, а также корреляцию этих видов и стилей.

Как известно, одним из основных видов функциональных стилей является научный стиль, который, в свою очередь, подвергается значительной жанровой сегрегации. При всем наличии разногласий касательно вышеука-

занной проблемы, общее распространение находит мысль о репрезентации научного текста по трем основным жанрам: собственно-научному, научно-популярному и жанру учебников. Основываясь на этом разделении, в данной статье мы предлагаем несколько иную классификацию: научный стиль представляется собственно-научными и околонуучными группами, где последние подразделяются на научно-популярный жанр и жанр учебников.

Ключевые слова: функциональный стиль, научный стиль, собственно научный жанр, околонуучный жанр, жанр учебников, научно-популярный жанр

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Տեքստագիտությունը վերջին տասնամյակներում լեզվաբանությանն ամենից շատ հետաքրքրող ոլորտներից է: Ի թիվս այլոց՝ ժամանակակից տեքստագիտության կարևոր ձեռքբերումներից պիտի համարել տեքստի տեսակների առանձնացումն ու խմբավորումը, այլև այդ տեսակների և ոճերի հարաբերակցությունը: Գործառական ոճի կարևոր տեսակներից է գիտական տեքստը, որն իր հերթին ժանրային բաժանումների է ենթարկվել: Տարակարծություններով հանդերձ՝ կարծես ընդհանուր տարածում է գտել գիտական տեքստը երեք ժանրով՝ ներկայացնելը՝ զուտ գիտական, դասագրքային և գիտահանրամատչելի: Հիմնվելով այս բաժանման վրա՝ փոքր-ինչ այլ դասակարգում ենք առաջարկում՝ գիտական ոճը նախ՝ ներկայացնելով զուտ գիտական և գիտականամերձ ժանրերի խմբերով, ապա՝ գիտականամերձ խումբը տրոհելով դասագրքային և գիտահանրամատչելի ժանրերի:

Բանալի բառեր՝ գործառական ոճ, գիտական ոճ, զուտ գիտական ժանր, գիտականամերձ ժանր, դասագրքային ժանր, գիտահանրամատչելի ժանր:

Ներածություն: Գործառական տեքստի ժանրային տարբերակումը ոճագիտության հիմնական խնդիրներից մեկն է: Մեր օրերում լեզվաբանները հասել են գիտական վերացարկման մի մակարդակի, որտեղ հակադրելով տեքստի քննությունը ընդհանուր բանասիրական և գրականագիտական եղանակներին՝ տեքստասերման դիտարկումն իրականացնում են հարացուցայնության ու շարակարգայնության գոյաշեր-

տերի հարաբերությամբ: Ավելին՝ գրականագիտությունից փոխառելով «ժանր» հասկացությունը՝ լեզվաբանորեն նոր իմաստավորում են տալիս դրան՝ վեր հանելով ժանրի և ոճի փոխհարաբերությունը:

Գիտական տեքստի ժանրավորման հայեցակարգերի ակնարկային քննություն: Ժանրի հասկացությունը դիտարկելիս տարբեր մասնագետներ տարբեր բնութագրեր են տալիս դրան: Այսպես՝ Ե. Տրոյանսկայան գիտական գրականության՝ ժանրերի և ենթաոճերի շերտավորումը կապում է այն բանի հետ, որ գիտական ստեղծագործությունները կատարում են հաղորդակցական տարբեր առաջադրանքներ, հանրամշակութային տարբեր գործառույթներ թե՛ բովանդակության, թե՛ արտահայտության պլանում¹: Ե. Տրոյանսկայան որպես գիտական գրականության ենթաոճ հիշատակում է գիտահրապարակախոսականը և գիտահանրամատչելին:

Գիտական գրականության ժանրերը, ծագած լինելով հաղորդակցական տարբեր խնդիրների ազդեցությամբ, խմբավորվում են հետևյալ կերպ.

1) **միջուկային ժանրեր**, այսինքն՝ ոճի յուրահատկությունը, նրա «դիմագիծը» որոշող հիմնական ժանրեր՝ իբրև ոճի յուրօրինակ «օրենսդիրներ» (հոդված, գիտատեխնիկական հաշվետվություն, մենագրություն, ատենախոսություն),

2) ոճի հիմքը չկազմող **չրջածրային ժանրեր** (դասագիրք, ուղեցույց, տեղեկատու, գիտական կենսագրություն, գրախոսություն, ծանուցում, հաղորդում, դրույթ),

3) **սահմանային ժանրեր** (գիտական և այլ ոճերի սահմանին գտնվող ժանրեր՝ գիտահանրամատչելի, գիտահրապարակախոսական, գիտական-վարչագործարարական և այլն):

Բովանդակության պլանում տարբերակվում են՝ 1) **ամրակայող գիտակարգեր**, 2) **ընդլայնող գիտակարգեր**, 3) **փոփոխող գիտակարգեր**:

¹ Ст'ю Э. Троянская, Особенности жанров научной литературы и отбор текстов на различных этапах обучения научных работников иностранному языку // Функциональные стили. Лингвометодические аспекты. М., 1985, էջ 190-192:

Համաձայն գիտական իրազեկության բնույթի չափանիշի՝ Ե. Տրոյանսկայան ժանրերը խմբավորում է **առաջնային** և **երկրորդային** օղակներով²: Երկրորդային ժանրերը, ծագած լինելով առաջնայինի ազդեցությամբ և հաղորդակցման տարբեր նպատակներով ենթակա լինելով մշակման, ներկայանում են այնպիսի տեսակներով, ինչպիսիք են ծանուցումը, հաղորդումը, գրախոսությունը, դրույթը: Լայն առումով երկրորդային ժանրեր կարելի է համարել տեղեկատվական և ուսումնական բնույթի տարասեռ գրականության տեքստերը: Մնացյալ ժանրերը հատկացվում են առաջնայինին:

Պ. Խովանսկայան ժանրերն առանձնացնելիս դրանց հաղորդակցական ուղղվածությունից է ելնում³: Նա գիտական արձակի գործառական ոճի ժանրեր է համարում քննախոսությունը, ատենախոսությունը, հոդվածը, դասախոսությունը, գիտական գրախոսությունը:

Ն. Ռազինկինան ժանրը բնորոշում է որպես «խոսքագործառական ոճի տարատեսակ՝ որոշարկված երեք գործոնով՝ ա) կառուցվածքի ձևով, բ) առկա իրազեկության բնույթով, գ) այդ իրազեկության հուզական երանգավորմամբ»⁴: Ըստ այդ չափանիշների՝ նա առանձնացնում է գիտական արձակի հետևյալ ժանրերը՝ ա) մենագրություն, բ) հանդեսի հոդված, գ) գրախոսություն, դ) դասագիրք (ուսումնական ձեռնարկ), ե) դասախոսություն, զ) զեկուցում, է) իրազեկում, ը) բանավոր ելույթ, թ) տեղեկատու նյութեր:⁵

Փոքր-ինչ ավելի երկար ուզում ենք կանգ առնել Յ. Վասիլևի և Տ. Մալչևսկայայի հայեցակարգերի վրա:

Ժանրով նշութավորված տեքստերը, ըստ Յ. Վասիլևի, հնարավորություն են տալիս հաղորդելու և ընկալելու իրազեկությունը նվազագույն կորուստներով՝ շնորհիվ ընթերցողի՝ տեքստատիպերի հիմնա-

² Անդ, էջ 192-193:

³ Տե՛ս **Յ. Хованская**, *Стилистика французского языка: Учебник для ин-тов и фак. иностр. яз.*, М., 1984, 344 с., էջ 53:

⁴ **Н. Разинкина**, *Некоторые общие проблемы изучения функционально-речевого стиля // Особенности стиля научного изложения: Сб. ст., М., 1976 (83-103), с. 85.*

⁵ Անդ:

կան հարաչափերի իմացության: Այդ հարաչափերից են ձևի ավանդականությունը, ինչպես նաև կառուցվածքայնությունն ու ամբողջականությունը: Հետագոտելով գիտատեխնիկական հոդվածների տեքստերը՝ Յ. Վասիլևը եզրակացնում է, որ հոդվածի ժանրային հորինվածքի առանձին օղակների դիրքավորման հաջորդականության մեջ պարզորոշ ակներև է ճանաչողության աստիճանների դիալեկտիկան, որ է «մուտքի» հատվածի ճանաչողական խնդիրների ձևակերպումից ու հիմնավորումից «հիմնամասի» գննության կամ փորձառքի հիմնական արդյունքների շարադրման ու ընդհանրացման միջոցով «ելքի» հատվածում արդյունքների կիրառության հնարավորությունների կռահմանը հասնելը: Դրա շնորհիվ հոդվածի ձևը պատկերանում է որպես կառուցվածքային ամրատիպ՝ մի անփոփոխակ, որի սահմաններում, սակայն, հնարավոր են շեղումներ: Գործնականորեն շեղումները կարող են արտահայտվել օղակներից մեկի՝ առավելապես ներածության կամ եզրակացության բացթողմամբ, որոնք, սակայն, քողարկված ձևով պարտադիր առկա են հիմնամասում, որտեղ շարադրվում է «նոր» իրազեկությունը՝ հոդվածը կազմավորող կենտրոնը⁶:

Գիտական (կենսաբանական) տեքստի մանրակրկիտ դասակարգում է կատարել Տ. Մալչևսկայան: Նա տեքստը բնութագրում է ըստ շարադրման գերիշխող եղանակի (նկարագրություն, պատմում, քննարկում, բանավեճ), ըստ շարադրման ամբողջականության աստիճանի (հակիրճ, կրճատ, լիակատար, ծավալուն), ըստ իրազեկության տիպի (հիմնական, լրացուցիչ), ըստ նշանակցման բնույթի (ոճագործառական, հուզական, արտահայտչական, գնահատողական), ըստ հասցեատիրոջ բնույթի (նեղմասնագիտական գրականություն, մասնագիտական գրականություն, ընդհանուր կենսաբանական գրականություն, գիտահանրամատչելի գրականություն), ըստ հրապարակումների տեսակային խմբերի (փոքր, միջին, խոշոր ձևեր), ըստ ժանրային խմբերի (իրազե-

⁶ Մանրամասն տե՛ս **Ю. Васильев**, Некоторые вопросы языково-стилистического анализа практических форм научной речи (на материале современной научно-технической статьи) // Язык и стиль научной литературы: Теоретические и прикладные проблемы, М., 1977 (47-64), էջ 59-60:

կային գրականություն, հանդեսի հոդվածներ, ուղեցույցներ և տեղեկատուներ, մենագրություններ, հուշապատումներ և այլն)⁷: Գիտական արձակի ստեղծագործությունների դասակարգման համար ամենակարևորը, ըստ Տ. Մալչևսկայայի, հասցեատիրոջ գործուն է, որը որոշիչ կարող է լինել զուտ գիտական և գիտահանրամատչելի ստեղծագործությունները սահմանազատելիս, այսինքն՝ գիտական արձակի ստեղծագործությունը զուտ գիտական է, եթե նրա հասցեատերը միայն մասնագետն է, իսկ եթե այն նախատեսված է լայն շրջանի ընթերցողների համար՝ ներառյալ մասնագետները, ապա պետք է դիտարկվի որպես գիտահանրամատչելի ստեղծագործություն⁸:

Լ. Մադիկովան, դիտարկելով խոհագրության (էսսեի) տեքստի ոճահորինվածքային հարաչափերը, եզրակացնում է, որ ժանրը հասկանալու ուղին որոշվում է նրա բովանդակության բացահայտմամբ՝ շնորհիվ որոշակի տեքստատիպի ձևային հատկությունների ու հատկանիշների ամբողջական կազմավորման՝ դառնալով այդ տեքստատիպի հաղորդակցական տրվածության կատարման հիմքը: Տեքստի կազմավորման և բաղադրիչների ուսումնասիրությունը պետք է իրականացվի՝ ըստ դրանց՝ որոշակի տեքստատիպի հաղորդակցական տրվածության իրացման դերի⁹:

Ելնելով վերոշարադրյալից՝ հարկ է նկատել, որ կարևոր է դառնում ուշադրության բևեռումը գիտական տեքստի երեք տեսակի վրա (գիտական տեքստ, դասագրքային տեքստ և գիտահանրամատչելի տեքստ) դրանց հորինվածքային կազմավորման, հաղորդակցական նպատակադրման և այդ նպատակին ծառայող շարահյուսական կառույցների տեսանկյունից: Նման հետազոտությունը օգնել է մասնագետներին՝ բացահայտելու գիտական տեքստի տվյալ տիպի ժանրային առանձնա-

⁷ Տե՛ս **Т. Мальчевская**, Специфика научных текстов и принципы их классификации (на материале английских биологических текстов) // Особенности стиля научного изложения, М., 1976 (104-116), էջ 115:

⁸ Տե՛ս անդ, էջ 109:

⁹ Տե՛ս **Л. Садыкова**, Композиционно-стилевые параметры текста эссе // Лингвистические закономерности организации текста: Сб. науч. тр. / моск. гос. лингв. ун-т, М., 1991, Вып. 379, (11-19), էջ 12:

հատկությունները և առավել ճշգրտորել որոշելու դրա ժանրային պատկանելությունը: Դրան հասնելու համար նախապես տրվում է գիտական, դասագրքային և գիտահանրամատչելի տեքստերի ժանրերի ընդհանուր հակիրճ բնութագիրը: Ձուտ գիտական տեքստի ժանրային առանձնահատկություններին կանդրադառնանք գիտական հոդվածի սահմաններում:

Գիտական տեքստի լեզվառճական առանձնահատկությունները:

Գիտական հանդեսի հոդվածը անզլիական գիտական գրականության գործառական ոճի ամենից ներկայացուցչական ժանրային տարատեսակությունն է: Գիտական հանդեսների հոդվածները հատկացվում են իրազեկության գիտական առաջնային աղբյուրներին, որոնք հաղորդում են առաջնային արդյունքներ և տեղեկություններ՝ ձեռք բերված գիտական հետազոտությունների ընթացքում: Տարբեր հետազոտողներ տարբեր տեսանկյուններից են դիտարկում հանդեսների գիտական հոդվածների տարատեսակությունները: Այսպես՝ Գ. Կորսունսկայան հոդվածները տարբերակում է թեմատիկ-առարկայական հատկանիշներով¹⁰: Ահա՛ այդ հատկանիշները.

ա) հակիրճ հաղորդում, որը բովանդակում է գիտահետազոտական և կառուցողափորձնական արդյունքների շարադրանք.

բ) գիտատեխնիկական հոդված, որում շարադրվում են գիտահետազոտական և կառուցողափորձնական աշխատանքների արդյունքները՝ անցկացված հետազոտությունների հաղորդամբ.

գ) գիտամեթոդական հոդված, որում մեկնվում է գիտական հետազոտությունների, փորձերի, չափումների մեթոդիկան.

դ) գիտապատմական հոդված, որում արտացոլված է առանձին գիտությունների զարգացման պատմությունը.

ե) տեսական հոդված, որում ցույց են տրվում տեսական հետազոտության արդյունքները՝ անցկացված գիտական վարկածների օրինաչափությունների և մշակումների բացահայտման համար. քննարկվող

¹⁰ Տե՛ս Գ. Կորսունսկայա, К типологии жанров // Вопросы грамматического строя языка: Сб. науч тр. / Моск. гос. пед. ин-т иностр. яз. им. М. Тореца, М., 1969 (11-14), էջ 11:

հողված, որ բանավեճի բնույթ կրող արդիական հարցերի քննարկման նպատակ ունի:

Ժ. Վիտկովսկայան, իր դասակարգման հիմքում դնելով նույն չափանիշները, փոքր-ինչ այլ դասակարգում է առաջարկում՝ ա) բուն գիտական և տեխնոլոգիական հողված, բ) հողված-հաղորդում, գ) առաջնորդող հողված, դ) ամփոփ-ակնարկային հողված, ե) հաղորդումների հավաքածու-հողված, զ) գովազդային հողված¹¹:

Ե. Տրոյանսկայան հողվածների տարատեսակությունները սահմանում է ըստ դրանց բովանդակության¹²: Ահա՛ նրա խմբավորումը.

ա) հակիրճ հաղորդում, որը բովանդակում է գիտահետազոտական աշխատությունների և կառուցողափորձական աշխատանքների արդյունքների սեղմ շարադրանքը.

բ) գիտատեխնիկական հողված, որում մեկնաբանվում են գիտահետազոտական աշխատությունների հիմնական արդյունքները և ընդգրկվում են անցկացված հետազոտությունների ընհանրացումները.

գ) գիտամեթոդական հողված, որտեղ շարադրվում է գիտական հետազոտությունների, փորձերի, չափումների մեթոդիկան.

դ) գիտապատմական հողված, որտեղ արտացոլվում է գիտության առանձին փուլերի զարգացման պատմությունը.

ե) տեսական հողված, որի նպատակն է ցույց տալ տեսական հետազոտությունների արդյունքները՝ բացահայտելու համար գիտական վարկածների մշակման օրինաչափությունները.

զ) բանավիճային հողված, որի նպատակն է արդիական հարցերի քննարկումը.

է) գովազդային հողված:

Լ. Կրուչինինան և Ա. Ստրիժենկոն գիտական հանդեպի հողվածը դիտարկում են որպես հաղորդակցական արդյունավետ միավոր, որի

¹¹ Տե՛ս **Ж. Витковская**, Источники информации и отбор текстов по специальности для обучения чтению на иностранном языке в неязыковом вузе // МГПИИЯ им. М. Тореца, М., 1981, Вып. 183 (33-43), էջ 40:

¹² Տե՛ս **Е. Троянская**, անդ, էջ 193:

գերիշխող հատկանիշը տեքստում համախմբվածությունն է¹³: Հեղինակներն առանձնացնում են իմաստային և հորինվածքային համախմբվածություն: Իմաստային համախմբվածությունն իրացվում է ի հաշիվ տեքստի բովանդակային կարգերի փոխադեցության և «լցվում» է բովանդակային իրազեկություն: Հորինվածքային համախմբվածությունը կատարում է հատուկավորման գործառույթ, ընդ որում հաստատվում է տեքստի բաղադրիչների շարժման հստակ կարգ, որը համապատասխանեցվում է գիտական հետազոտության փուլերին:

ա) խնդրի առաջադրում՝ հարցի պատմության շարադրմամբ, և հետազոտության առարկայի ու մեթոդի ընտրություն:

բ) հետազոտության ընթացքի նկարագրություն, փաստերի փորձարկային կամ տեսական մեկնաբանություն:

գ) անցկացվող հետազոտության մեկնաբանություն և գիտական աշխատության արդյունքների ու հիմնական դրույթների եզրահանգումային ձևակերպում:

Դասագրքի ժանրի լեզվաոճական առանձնահատկությունները:

Պետք է նկատել, որ դեռևս բավարար չափով տեղորոշված չէ դասագիրքը գրական լեզվի գործառական տարատեսակ ոճերի ու ժանրերի մեջ: Համենայն դեպս մի ընդհանուր գիծ նշմարվում է գրեթե բոլոր հետազոտողների հայացքներում, այն է՝ դասագիրքը, ունենալով գիտականության անհրաժեշտ բաղադրիչներ, չի կարող մաքուր գիտական ժանր համարվել: Այդ նույն հիմունքով է, օրինակ, Դ Օլսոն դասագիրքը առանձին շերտ համարում հաղորդակցության իրադրության և լեզվական փոխադեցությունների համակարգում¹⁴: Իսկ, ահա, Ջ. Սվեյլըր դասագիրքը համարում է խառնածին (հիբրիդային) ժանր¹⁵:

¹³ Sté u **Л. Кручинина**, А. Стриженко, Об особенностях организации текстов, относящихся к разным функциональным стилям, Иркутск, 1985 (174), էջ 70:

¹⁴ Sté u **D. Olson**, On the Language and Authority of Textbooks (in Literacy and the Future of Print) // J. of Commun. 1980? Vol. 30, № 1, (186-196), էջ 188:

¹⁵ Sté u **J. Swales**, The Role of the Textbook in EAP Writing Research // English for Specific Purposes, 1955, Vol. 14, №1 (3-18), 8:

Դասագրքային ժանրի համար Վ. Ստրախովան առանձնացնում է այն բնութագծերը, որոնցով միավորվում են դասագիրքն ու գիտական գրականությունը, և այն ինքնատիպ գծերը, որոնք բնորոշ են ուսումնական գրականությանը¹⁶: Ընդհանուր գծերն են շարադրման համակարգայնությունը, կապակցվածությունը, կառուցվածքի տրամաբանականությունը, տերմինների կիրառության մենիմաստությունը, շարահյուսական կառույցների բարդությունը, հաղորդման գործառույթի առկայությունը: Առանձնահատկությունների մեջ Վ. Ստրախովան նշում է հետևյալները.

ա) ուսումնական տեքստը չունի ինքնուրույն գիտաիրագեկային արժեք.

բ) ուսումնական տեքստով հասցեատերը (ընթերցողը) ոչ թե ծանոթանում է գիտության նորություններին, այլ այս կամ այն գիտակարգի՝ հաստատում գտած հիմունքներին.

գ) ուսումնական տեքստը բնութագրվում է շարադրանքի հատուկ առարկայացվածությամբ.

դ) ուսումնական տեքստն աչքի է զարնում դիդակտիկական կառուցվածքով.

ե) ուսումնական տեքստն ունի իրազեկման համակենտրոն ձև.

զ) ուսումնական տեքստը բովանդակում է իրազեկային և հիմնավորված բնույթի նյութ¹⁷:

Ուսումնական տեքստի հաջողության ապահովման պայմաններից մեկը առաքողի կանխենթադրույթն է հասցեատիրոջ հիմներանգային (ֆոնային) իմացության վերաբերյալ¹⁸:

Գիտահանրամատչելի ժանրի լեզվառճական առանձնահատկությունները: Գիտահանրամատչելի տեքստի կարգավիճակը տարբեր մասնագետներ տարբեր կերպ են սահմանում:

¹⁶ Տե՛ս **В. Страхова**, Сопоставительная прагматика учебного текста (на материале учебников естественно-научного цикла на английском и русском языках): Дис. канд. филол. наук, Воронеж, 1994 (214), էջ 11:

¹⁷ Տե՛ս անդ:

¹⁸ Անդ, էջ 17:

Ռ. Բուդագովը չի ընդունում գիտական ոճի տրոհումը գիտատեխնիկական, գիտահրապարակախոսական և գիտահանրամատչելի խմբերի: Ըստ նրա՝ գիտական և գիտահանրամատչելի շարադրանքների տարբերությունը գուտ քանակային բնույթ ունի, և այդ տարբերությունը չի կարող խախտել գիտական ոճի ընդհանուր հասկացությունը¹⁹:

Ն. Մանսկին տալիս է գիտահանրամատչելի գրականության մանրակրկիտ նկարագրություն՝ հիմնված նրա արտալեզվական իրողությունների վերլուծության վրա²⁰: Գիտահանրամատչելի գրականության նպատակը արժանահավատ գիտելիքների տարածումն է ոչ մասնագետների շրջանում: Գիտահանրամատչելի գրականությունն ունի վառ ընդգծված մանկավարժական նպատակներ ու խնդիրներ: Այդ գրականության բովանդակության արտալեզվական գործոնների գերիշխող ոճական գծերն են՝

- ա) գիտականությունը,
- բ) օբյեկտիվությունը,
- գ) տրամաբանականությունը,
- դ) վերացականությունը,
- ե) ճշգրտությունը,
- զ) հակիրճությունը,
- է) արժանահավատությունը:

Գիտահանրամատչելի գրքերում հեղինակի անհատականությունն անհամեմատ վառ է դրսևորվում, քան գուտ գիտական գրքերում: Գիտահանրամատչելի շարադրանքի հասանելիությունը (ոճական հիմնական հատկանիշը) որոշվում է ընթերցողի գործոնով: Գիտահանրամատչելի ոճի լեզվաբանական հիմքը միջոճային բաղադրությունն է²¹:

Ն. Ռազինկինան գիտահանրամատչելի գրականության հիմնական գծերն է համարում հետևյալ պահերը.

¹⁹ Տե՛ս **Ք. Բուդագով**, *Литературные языки и языковые стили*, М., 1967 (376), էջ 75:

²⁰ Տե՛ս **Ն. Մանսկի**, *Особенности научно-популярного стиля*: Автореф. дис. канд. филол. наук, Ростов н/д, 1979 (25):

²¹ Տե՛ս անդ:

ա) բուն գիտական տեքստի համեմատ՝ գիտահանրամատչելի տեքստի թեմատիկ ներդրությունը.

բ) գիտահանրամատչելի տեքստում գիտական պրպտումների պատրաստի արդյունքի ցուցադրումը և, սրա հետ կապված, տրամաբանական ապացուցման ու փաստարկման մասերի նպատակադիր բացթողումը.

գ) նշված արդյունքի ներկայացումը մասնագիտական տերմինների ու տերմինաբանական բառակապակցությունների նվազագույն քանակով՝ պատմողականությունը (չխուսափելով խոսակցական բառապաշարի տարրերից) դարձնելով միաժամանակ և՛ մատչելի, և՛ հետաքրքրաշարժ²².

Ա. Նազարենկոն արտալեզվական հանրամատչելիության նպատակի ձգտումն ապահովող գործոններ է համարում ընթերցողի հետաքրքրասիրության ընկալման ու խթանման արդյունավետացումը²³: Շարութաբանական միավորների ամենից հաճախադեպ տիպերի գործառության առանձնահատկությունների վերլուծության հիման վրա նա հանգել է գիտահանրամատչելի գրականության հաղորդման և ներգործման գործառույթների իրացման հետևյալ եզրակացության. «Գիտահանրամատչելի շարադրանքը բնութագրվում է հաղորդման և ներգործման տարրերի լայն կիրառությամբ, որոնց հարաբերակցությունը փոխվում է՝ կախված հաղորդակցման ուղղվածությունից, տվյալ ոլորտի ընթերցողի «իրազեկվածության» մակարդակից, դեպի որը կողմնորոշված է գիտահանրամատչելի գրականությունը: Ըստ այդ մակարդակի բարձրացման՝ ներգործման տարրի բաժնեչափը նվազում է, իսկ հաղորդման տարրի բաժնեչափը՝ աճում»²⁴:

²² Տե՛ս **Н. Разинкина**, Функциональная стилистика, М., 1989, (182), էջ 126:

²³ Տե՛ս **А. Назаренко**, Соотношение функций сообщения и воздействия в научно-популярной литературе (на материале английского языка): Дис. канд. филол. наук, М., 1985 (176), էջ 9:

²⁴ Անդ, էջ 9-10:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով՝ որքան էլ տարակարծությունները շատ թվան գիտական տեքստի ժանրային տարբերակման խնդրի շուրջ, այնուամենայնիվ փաստն այն է, որ կա տեքստի, տվյալ դեպքում՝ գործառական ոճին պատկանող տեքստի ներքին տեսակավորման անհրաժեշտություն: Հենց այդ անհրաժեշտության գիտակցումն է, որ ընդհանրական է բոլոր ուսումնասիրողների համար, և ընկալման ու մեկնաբանության ոչ քիչ հատվածներում հատվում են հետազոտողների հայեցակետերը՝ հաճախ միավորվելով ու նույնանալով: Այդ ընդհանրությունն է, որ հետազոտողների զգալի մասին հանգեցրել է գիտական խոսքի ժանրային եռաստիճան տարբերակմանը՝ իրենց առանձնահատկություններով ու ընդհանրություններով: Քանի որ գիտական ոլորտի ժանրային բաժանման հիմքում գիտականությունն է, մենք այս ոլորտի ժանրային եռաստիճանությունն առաջարկում ենք փոխարինել փոքր-ինչ այլ աստիճանականությամբ՝ հիմնվելով խմբավորման ներառական սկզբունքի վրա, այն է՝ գիտական ոլորտի ժանրերն առաջնայնորեն բաժանում ենք **գուտ գիտական** և **գիտականամերձ** տիպերի, ապա՝ վերջինս՝ **դասագրքային** և **գիտահանրամատչելի** ժանրերի: Կադապարման եղանակով ասվածը կարող ենք ներկայացնել հետևյալ կերպ.

ԳԻՏԱԿԱՆ ՈՃ Ծ {ԶՈՒՏ ԳԻՏԱԿԱՆ ԺԱՆՐ Մ ԳԻՏԱԿԱՆԱՄԵՐԶ
ԺԱՆՐԵՐ},

ԳԻՏԱԿԱՆԱՄԵՐԶ ԺԱՆՐԵՐ Ծ {ԴԱՄԱԳՐՔԱՅԻՆ ԺԱՆՐ Մ
ԳԻՏԱՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԺԱՆՐ},

որտեղ Ծ - ընդգրկման նշանն է, իսկ Մ – միավորման նշանը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Olson D., On the Language and Authority of Textbooks (in Literacy and the Future of Print) // J. of Commun. 1980? Vol. 30, № 1, (186-196).
2. Swales J., The Role of the Textbook in EAP Writing Research // English for Specific Purposes, 1955, Vol. 14, №1 (3-18).

3. Будагов Р., Литературные языки и языковые стили, М., 1967 (376).
4. Васильев Ю., Некоторые вопросы языково-стилистического анализа практических форм научной речи (на материале современной научно-технической статьи) // Язык и стиль научной литературы: Теоретические и прикладные проблемы, М., 1977 (47-64).
5. Витковская Ж., Источники информации и отбор текстов по специальности для обучения чтению на иностранном языке в неязыковом вузе // МГПИИЯ им. М. Тореца, М., 1981, Вып. 183 (33-43).
6. Корсунская Г., К типологии жанров // Вопросы грамматического строя языка: Сб. науч. тр. / Моск. гос. пед. ин-т иностр. яз. им. М. Тореца, М., 1969 (11-14).
7. Кручинина Л., Стриженко А., Об особенностях организации текстов, относящихся к разным функциональным стилям, Иркутск, 1985 (174).
8. Маевский Н., Особенности научно-популярного стиля: Автореф. дис. канд. филол. наук, Ростов н/д, 1979, (25).
9. Мальчевская Т., Специфика научных текстов и принципы их классификации (на материале английских биологических текстов) // Особенности стиля научного изложения, М., 1976 (104-116).
10. Назаренко А., Соотношение функций сообщения и воздействия в научно-популярной литературе (на материале английского языка): Дис. канд. филол. наук, М., 1985 (176).
11. Разинкина Н., Некоторые общие проблемы изучения функционально-речевого стиля // Особенности стиля научного изложения: Сб. ст., М., 1976 (83-103).
12. Разинкина Н., Функциональная стилистика, М., 1989, (182).
13. Садыкова Л., Композиционно-стилевые параметры текста эссе // Лингвистические закономерности организации текста: Сб. науч. тр. / Моск. гос. лингв. ун-т, М., 1991, Вып. 379, (11-19).
14. Страхова В., Сопоставительная прагматика учебного текста (на материале учебников естественно-научного цикла на английском и русском языках): Дис. канд. филол. наук, Воронеж, 1994 (214).
15. Троянская Е., Особенности жанров научной литературы и отбор текстов на различных этапах обучения научных работников иностранному языку // Функциональные стили. Лингвометодические аспекты. М., 1985.
16. Хованская З., Стилистика французского языка: Учебник для ин-тов и фак. иностр. яз, М., 1984 (344).